

Unele aspecte privind implementarea modelului justiției restaurative pe plan internațional și național

Dr. Livia Sumănaru*

Facultatea de Drept
Universitatea de Vest din Timișoara

Rezumat: *Până în prezent, sistemul penal clasic nu a reușit să-și atingă pe deplin obiectivele, fiind acuzat de multe tare, motiv pentru care conceptul de „justiție restaurativă” a început să câștige tot mai mult teren, de-a lungul timpului, bucurându-se de un mare interes la nivel internațional și ajungând a fi implementat în legislația tot mai multor state, printre care și țara noastră.*

În soluționarea conflictului creat între infractor, victimă și colectivitate, justiția restaurativă propune implicarea activă a victimei și a infractorului, ceea ce ar presupune, în primul rând, asumarea responsabilității faptelor săvârșite și repararea pagubei de către infractor, cu influențe pozitive asupra prevenirii recidivei infracționale.

Avantajele medierii penale, în raport cu demersul procesual penal clasic, sunt multiple atât pentru victimă, cât și pentru infractor.

Medierea penală sau justiția restaurativă poate contribui la prevenirea recidivei prin prisma refacerii legăturii dintre victimă și făptuitor, pe de-o parte, și prin evitarea efectelor negative ale încarcerării asupra conduitei condamnaților.

Prezentul context politic și normativ reprezintă un scenariu favorabil dezvoltării paradigmei justiției restaurative, care se impune cu atât mai mult, având în vedere dificultățile sistemului penal clasic privitoare la gestionarea reintegrării sociale a infractorilor și prevenirea recidivei.

Cuvinte-cheie: *justiție restaurativă, mediere penală, recidivă, Rezoluția nr. 12 din 2002 a Organizației Națiunilor Unite referitoare la Principiile fundamentale privind utilizarea programelor restaurative în materie penală, Legea nr. 115/2012*

Abstract: *So far the classical criminal law system proved to be unable to completely reach its objectives, being accused of multiple flaws. For this reason the concept of “restorative justice” has gained ground recently, being considered of much interest on international level and arriving to be implemented in the legislation of more states, comprising our country.*

In order to solve the conflict created between the offender, the victim and the collectivity, the restorative justice proposes the active cooperation between the offender and the victim, which implies for the offender to take the responsibility of the offence and to repair the damage, having a good influence on preventing relapse into crime.

In comparison with the classical criminal trial, the advantages of criminal mediation are multiple for both the victim and the offender.

The criminal mediation or restorative justice is likely to contribute to relapse prevention due to its aim of repairing the relationship between the victim and the offender, on one hand, and of avoiding the negative effects of imprisonment upon the convict’s behaviour, on the other hand.

The present political and legislative context represents a favourable script for the

---

* livia.sumanaru@drept.uvt.ro.

development of the model of restorative justice, which should take place, considering the difficulties of the classical criminal law system to manage the social reintegration of the offenders and to prevent relapse into crime.

Keywords: *restorative justice, criminal mediation, relapse into crime, ECOSOC Resolution 2012/12 Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters, Law no. 115/2012*

*„Justiția restaurativă este un răspuns la crimă,
care respectă demnitatea și egalitatea fiecărei persoane,
care clădește înțelegerea și promovează armonia socială,
prin vindecarea victimei, a infractorului și a comunității”.*
(Extras din Preambulul Anexei la Rezoluția O.N.U. nr. 2002/12)

1. Aspecte introductive

Apărut în sistemul common-law, modelul justiției restaurative a fost constant promovat pe plan internațional, în cei mai recentți douăzeci de ani, astfel că el a fost preluat, treptat, și în cadrul țărilor sistemului de drept romano-germanic.

Termenul de justiție „restaurativă” este asociat numelui psihologului american, Albert Eglash, care, în anii cincizeci, a promovat conceptul de „reparație creativă”, ca o alternativă la sistemul clasic de justiție penală, pe care îl considera lipsit de umanitate și eficiență¹. Pe baza acestui concept de „reparație creativă” s-a dezvoltat, ceea ce numim astăzi, modelul justiției restaurative.

Justiția restaurativă, întemeiată pe ideea reparării prejudiciului victimei, este pusă în balanță cu alte două modele, respectiv cu modelul justiției retributive, concentrat pe sancționarea infractorului, și cu modelul justiției distributive, axat pe reabilitarea infractorului².

Având în vedere că, până în prezent, sistemul penal clasic nu a reușit să-și atingă pe deplin obiectivele, fiind acuzat de multe tare, conceptul de „justiție restaurativă” a început să câștige tot mai mult teren, de-a lungul timpului, bucurându-se de un mare interes la nivel internațional și ajungând a fi implementat în legislația tot mai multor state, printre care și țara noastră.

În anumite părți, justiția restaurativă s-a dezvoltat din practicile autohtone de soluționare a conflictelor, pe când, în altele, a fost susținută de către grupuri religioase și profesionale, care, promovând preceptele religioase ale iertării și reparării, s-au implicat în programe de justiție restaurativă³.

În cadrul modelului justiției restaurative, infracțiunea este considerată a fi, în primul rând, un conflict între anumite persoane, ce aduce prejudicii victimei și colectivității, pe de-o parte, iar, pe de altă parte, infractorului⁴. Accentul se mută de pe dimensiunea încălcării legilor statului (specifică modelului justiției retributive), pe dimensiunea mai umană, a prejudiciului produs victimei.

În soluționarea acestui conflict, justiția restaurativă propune implicarea activă a victimei și a

---

¹ L. Mirsky, *Albert Eglash and Creative Restitution: A Precursor to Restorative Practices*, în „Restorative Practices EFORUM”, December, 3, 2003, p. 1.

² Institutul Național de Criminologie, *Programe de justiție restaurativă în lumea contemporană (Analiză documentară)*, 2005, p. 6, disponibil la adresa: www.criminologie.ro.

³ J. Latimer, S. Kleinknecht, *Les effets des programmes des justice reparatrice: analyse documentaire sur la recherche empirique*, 2000, p. 6, disponibil la adresa: www.canada.justice.gc.ca.

⁴ *Ibidem*.

infractorului, ceea ce ar presupune, în primul rând, asumarea responsabilității faptelor săvârșite și repararea pagubei de către infractor, cu influențe pozitive asupra prevenirii recidivei infracționale⁵.

Așadar, la baza modelului justiției restaurative se află ideea reparării prejudiciului cauzat victimei, care, de cele mai multe ori, este neglijată sau chiar re-victimizată în cadrul sistemului justiției represive⁶. Faptul că infractorului i se aplică o pedeapsă, chiar și una privativă de libertate, cu executare efectivă, nu diminuează prejudiciul suferit de către victimă, oricât de aspră ar fi sancțiunea aplicată infractorului.

Pe această direcție s-a dezvoltat justiția retributivă, care urmărește să dea un răspuns imediat conflictului creat, prin găsirea unei soluții comune, agreeate de către victimă și de către infractor, axate pe repararea prejudiciului cauzat victimei, urmărindu-se dezvoltarea unor relații de respect între victimă, infractor și membrii comunității⁷.

În literatura de specialitate⁸, au fost identificate următoarele obiective ale justiției restaurative:

- răspunderea la nevoile materiale, financiare, emoționale și sociale ale victimelor și a celor apropiați ei, afectați de săvârșirea infracțiunii;
- oferirea posibilității infractorilor de a-și asuma în mod activ responsabilitatea pentru faptele lor;
- prevenirea recidivei prin reintegrarea în societate a infractorilor;
- recrearea unei comunități active în prevenirea criminalității, care sprijină reabilitarea infractorilor și a victimelor;
- evitarea încălcării cu dosare a rolurilor instanțelor de judecată, evitarea costurilor și a întârzierilor soluționării unui proces penal.

Așadar, unul dintre obiectivele principale ale acestui model de justiție vizează tocmai prevenirea recidivei, prin reintegrarea socială a infractorilor.

2. Consacrarea modelului justiției restaurative în documentele elaborate la nivel internațional

Pe plan internațional, au fost elaborate o serie de documente de către Organizația Națiunilor Unite și de către Consiliul Europei, prin care s-au conturat principiile fundamentale ale justiției restaurative în materie penală, cu scopul de a oferi un cadru de bază, comun, statelor lumii, interesate tot mai mult de implementarea justiției restaurative⁹.

Dintre aceste documente amintim: Declarația Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite cu privire la Principiile fundamentale de justiție în favoarea victimelor criminalității și victimelor abuzurilor de putere din 1985; Recomandarea Consiliului Europei nr. 18 din 1987 privind simplificarea justiției penale; Recomandarea Consiliului Europei nr. 16 din 1992 privind regulile europene referitoare la sancțiunile și măsurile comunitare; Rezoluția nr. 33 din 1997 a

---

⁵ *Idem*, p. 7.

⁶ Institutul Național de Criminologie, *op. cit.*, p. 6.

⁷ D. Cooley, *La justice reparatrice au Canada: quelques enseignements*, articol prezentat în cadrul colocviului *Practical Approaches to Appropriate Dispute Resolution*, Vancouver, 2002, p. 2, disponibil on-line, la următoarea adresă: www.lccc.gc.ca.

⁸ T. Marshall, *Restorative Justice: An Overview*, Home Office Research Development and Statistics Directorate, 1999, p. 5-6.

⁹ G. Varona, *Criterii de evaluare în justiția restaurativă. Analize comparative și internaționale*, în „Cartea Rezumatelor Congresului Societății Spaniole de Victimologie – Cunoașterea, Recunoașterea și Vindecarea Victimelor”, Donostia-San Sebastián, 2007, p. 105.

Consiliul Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite cu privire la „Elementele unei responsabile prevenirii a criminalității: standarde și norme”; Rezoluția nr. 23 din 1998 a Consiliului Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite cu privire la „Cooperarea internațională în vederea reducerii supraaglomerării din închisori și a promovării pedepselor alternative”; Recomandarea Consiliului Europei nr. 19 din 1999 privind medierea în materie penală; Rezoluția nr. 26 din 1999 a Consiliului Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite asupra dezvoltării și includerii medierii și a justiției reparatorive în domeniul justiției penale; Rezoluția nr. 14 din 2000 a Consiliului Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite cu privire la principiile de bază ale folosirii programelor de justiție reparatorivă în materie penală; Decizia-cadru nr. 220 din 2001 a Consiliului Uniunii Europene privitoare la poziția victimei în procesul penal; Rezoluția nr. 12 din 2002 a Organizației Națiunilor Unite referitoare la Principiile fundamentale privind utilizarea programelor restaurative în materie penală; Rezoluția nr. 15 din 2002 a Consiliului Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite cu privire la principiile de bază ale aplicării programelor de justiție restaurativă în materie penală; Rezoluția nr. 56/261 din 2002 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite privitoare la planurile de acțiune pentru aplicarea Declarației de la Viena asupra criminalității și justiției: noile provocări ale secolului al XXI-lea; Rezoluția Ministerială nr. 2 din 2005 asupra misiunii sociale a sistemului de justiție penală – justiție restaurativă; Recomandarea Consiliului Europei nr. 8/2006 asupra asistenței victimelor.

Unul dintre documentele internaționale de bază în domeniul justiției restaurative este Rezoluția nr. 12/2002 a Organizației Națiunilor Unite referitoare la Principiile fundamentale privind utilizarea programelor restaurative în materie penală, ce conține importante lămuriri de ordin teoretic și practic în domeniu, precum definirea unor termeni utilizați în sfera justiției restaurative, principiile și standardele de implementare a practicilor de justiție restaurativă, condițiile de utilizare a programelor de justiție restaurativă și anumite recomandări în legătură cu dezvoltarea programelor de justiție restaurativă.

Conform art. 1 din Capitolul I al Anexei Rezoluției sus-menționate, programul de justiție restaurativă este acela care folosește procese restaurative și caută să obțină rezultate restaurative. În art. 2 și 3 ale Anexei, sunt definite noțiunile de „proces restaurativ” și „rezultat restaurativ”.

Procesul restaurativ am putea spune că reprezintă centrul justiției restaurative și implică participarea comună și activă a victimei, a infractorului și a oricărui alt membru al comunității afectat de infracțiune la rezolvarea problemelor create de infracțiune, cu ajutorul unui mediator, în general.

Conform art. 2 din Anexă, procesele restaurative implică „medierea, reconcilierea, conferința și cercurile de verdict”.

Procesul restaurativ urmărește ajungerea la un acord comun între victimă și infractor, ce poartă denumirea de rezultat restaurativ și care, potrivit art. 3 din Anexă, constă în „răspunsuri și programe ca reparația, restituirea și munca în folosul comunității, în scopul întâlnirii nevoilor individuale și colective, al responsabilităților părților și al reintegrării victimei și infractorului”.

Principiile și standardele programelor de justiție restaurativă sunt abordate în cuprinsul celui de-al treilea capitol al Anexei la Rezoluție și, potrivit acestora, statele membre trebuie să garanteze accesul la informare, la libertatea exprimării consimțământului de participare la program, la consiliere juridică, la interpretare sau traducere¹⁰.

În penultimul capitol al Anexei la Rezoluție, se recomandă statelor implicarea activă în dezvoltarea unor strategii de implementare a programelor de justiție restaurativă, precum și a

---

¹⁰ Institutul Național de Criminologie, *op. cit.*, p. 12.

unor activități de evaluare periodică a acestor programe. În acest sens, se mai recomandă organizarea unor întâlniri periodice între reprezentanții sistemului de justiție și reprezentanții organizațiilor și instituțiilor care dezvoltă programe de justiție restaurativă, în vederea identificării unor posibilități de extindere a acestora și de includere în cadrul practicilor de justiție penală¹¹.

Modelul justiției restaurative a fost unul dintre subiectele abordate în cadrul celor mai recente congrese ale Organizației Națiunilor Unite, respectiv la Congresul al XI-lea din 2005 și la Congresul al XII-lea din 2010.

În cadrul Congresului al XI-lea din 18-25 aprilie 2005, de la Bangkok, ce a avut ca temă prevenirea crimei și justiția penală, s-a subliniat importanța reformării sistemului penal și prin implementarea modelului justiției restaurative, ca o alternativă la sistemul penal tradițional, insistându-se, însă, asupra respectării particularităților și cutumelor locale în procesul implementării acestui model de justiție¹².

Declarația adoptată cu ocazia Congresului de la Bangkok face referire expresă la justiția restaurativă în cuprinsul punctului 32¹³: „În vederea promovării intereselor victimelor și reinsertiei delincvenților, recunoaștem importanța dezvoltării politicilor de justiție restaurativă, a procedurilor și programelor ce includ alternative ale procesului penal, pentru a evita efectele nefaste ale încarcerării, reducerea volumului de muncă din cadrul instanțelor de judecată și încurajăm încorporarea metodelor justiției restaurative în sistemele de justiție penală, în funcție de particularitățile fiecărui stat”.

În cadrul celui de-al XII-lea Congres al Organizației Națiunilor Unite, ce s-a ținut în Salvador (Brazilia), între 12-19 aprilie 2010¹⁴, s-au reluat dezbaterile privitoare la implementarea modelului justiției restaurative, în scopul prevenirii crimei și a revictimizării, punându-se accentul pe folosirea acestui model în cazul infractorilor minori.

La punctul 51 al Declarației de la Salvador, adoptată cu ocazia lucrărilor acestui congres, se accentuează nevoia de a se reîntări alternativele la încarcerare, ce pot consta în munca în serviciul comunității, justiția restaurativă, supravegherea electronică, precum și nevoia de a se susține programele de reabilitare și reintegrare, incluzându-le pe acelea ce urmăresc corectarea conduitei infracționale, alături de programele educative și vocaționale pentru condamnați¹⁵.

În ceea ce privește principiile generale ale medierii penale, acestea sunt definite în cadrul Recomandării Consiliului Europei nr. 19 din 1999 privind medierea în materie penală, care prevede regulile care trebuie să normeze activitatea organelor judiciare penale în relație cu medierea, cu standardele de activitate ale serviciilor de mediere, cu indicațiile privitoare la calificarea mediatorilor și formarea lor, cu activitatea de cercetare și evaluare pe care statele membre ar trebui să o promoveze în domeniu.

Potrivit Rezoluției nr. 26 din 1999 a Consiliului Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite asupra dezvoltării și includerii medierii și a justiției reparative în domeniul justiției penale, soluționarea conflictelor mai puțin grave generate de săvârșirea unor infracțiuni

---

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Idem*, p. 12-13. Pentru consultarea conținutului și demersului prezentărilor din cadrul Congresului, a se vedea site-ul: www.un.org.

¹³ A se vedea *Bangkok Declaration, Synergies and Responses: Strategic Alliances in Crime Prevention and Criminal Justice*, p. 6, disponibilă pe site-ul Organizației Națiunilor Unite: www.unodc.org.

¹⁴ A se vedea site-ul Organizației Națiunilor Unite pentru informații legate de desfășurarea celui de-al XII-lea Congres al Națiunilor Unite privitor la Prevenirea Crimei și la Justiția Penală, la adresa: www.un.org.

¹⁵ *Salvador Declaration on Comprehensive Strategies for Global Challenges: Crime Prevention and Criminal Justice Systems and Their Development in a Changing World*, disponibilă pe internet la adresa: www.unodc.org.

se poate face prin mijloace de justiție restaurativă, care, sub controlul unei instanțe de judecată sau al unei alte autorități competente, facilitează repararea prejudiciului suferit de către victimă și poate juca un rol important în prevenirea conduitelor infracționale viitoare, reprezentând o alternativă validă pentru detenția de scurtă durată.

Dintre diferitele proceduri specifice justiției restaurative, cea care s-a extins cel mai mult în statele sistemului de drept romano-germanic este medierea penală, bucurându-se de o consacrare legislativă și la nivel național.

3. Aspecte privitoare la implementarea modelului justiției restaurative în sistemul penal român

În România, medierea penală, ca proces restaurativ, se bucură, în prezent, de o consacrare expresă pe plan legislativ, fiind reglementată în Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator¹⁶, în Capitolul VI, Secțiunea a 2-a (Dispoziții speciale privind medierea în cauzele penale), în art. 67-70, iar acordul de mediere este menționat în Codul de procedură penală printre cauzele care pot atrage încetarea procesului penal, în art. 10 alin. (1) lit. h), alături de retragerea plângerii prealabile, împăcarea părților¹⁷.

De curând, prin Legea nr. 115/2012¹⁸, au fost aduse modificări Legii nr. 192/2006, inclusiv articolelor dedicate medierii în cauzele penale, modificări care au intrat în vigoare în data de 1 februarie 2013.

Potrivit art. 60¹ alin. (1) lit. g) din Legea nr. 192/2006, introdus de către Legea nr. 115/2012, și a art. 67 alin. (1) din aceeași lege, medierea poate stinge conflictul existent între victimă și infractor numai în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate și împăcarea părților înlătură răspunderea penală¹⁹.

Așadar, în lumina principiilor justiției restaurative, medierea penală nu este admisă pentru toate infracțiunile, ci pentru cele mai puțin grave sau pentru cele în care publicitatea unui proces penal ar putea implica inconveniente sau suferințe psihice pentru persoana vătămată.

Art. 6 din Legea nr. 192/2006 prevede că organele judiciare „informează părțile asupra posibilității și avantajelor folosirii procedurii medierii și le îndrumă să recurgă la această cale pentru soluționarea conflictelor între ele”.

Potrivit art. 67 alin. (2) din Legea nr. 192/2006, nici persoana vătămată, nici făptuitorul nu pot fi obligați, însă, să accepte medierea.

Ceea ce devine obligatoriu, conform dispozițiilor noului art. 60¹ alin. (1) lit. g) din Legea nr. 192/2006, este dovada participării la ședința de informare cu privire la avantajele medierii, în situația în care plângerea penală prealabilă a fost introdusă, făptuitorul a fost, cel puțin, identificat, iar victima și-a exprimat consimțământul de a participa, împreună cu făptuitorul, la

---

¹⁶ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 441 din 22 mai 2006.

¹⁷ Această dispoziție a fost introdusă în Codul penal prin art. XVII pct. 1 al Legii nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor.

¹⁸ Legea nr. 115/2012 pentru modificarea și completarea Legii nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator a fost publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 462 din 9 iulie 2012.

¹⁹ Este vorba despre următoarele infracțiuni: lovirea sau alte violențe – art. 180 C. pen.; vătămarea corporală – art. 181 C. pen.; vătămarea corporală din culpă – art. 181 alin. (1) și (3) C. pen.; violarea de domiciliu – art. 192 alin. (1) C. pen.; violarea secretului corespondenței – art. 195 C. pen.; divulgarea secretului profesional – art. 196 C. pen.; violul – art. 197 alin. (1) C. pen.; furtul pedepsit la plângerea prealabilă – art. 210 C. pen.; abuzul de încredere – art. 213 C. pen.; gestiunea frauduloasă – art. 214 C. pen.; distrugerea – art. 217 alin. (1) C. pen.; abandonul de familie – art. 305 C. pen.; nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorilor – art. 307 C. pen.; tulburarea folosinței locuinței – art. 320 C. pen.

această ședință.

Prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 4/2013 privind modificarea Legii nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative²⁰, intrarea în vigoare a dispozițiilor art. 60¹ alin. (1) lit. g) din Legea nr. 192/2006, cu modificările și completările ulterioare, a fost prorogată până la intrarea în vigoare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală²¹, în prezent stabilită pentru data de 1 februarie 2014.

Declanșarea procedurii medierii în termenul legal al introducerii plângerii prealabile duce la suspendarea acestui termen pe durata medierii, care-și va relua cursul în cazul în care părțile nu se împacă, potrivit dispozițiilor art. 69 alin. (2) din Legea nr. 192/2006.

În situația în care procedura medierii se declanșează după începerea procesului penal, părțile trebuie să prezinte organelor judiciare contractul de mediere (diferit de acordul încheiat ca rezultat al medierii) pentru a putea beneficia de suspendarea urmăririi penale sau a judecării, conform art. 70 alin. (1) din Legea nr. 192/2006 pe durata desfășurării medierii. În orice caz, această suspendare nu poate depăși durata de 3 luni de la data încheierii contractului de mediere, procesul penal reluându-se, din oficiu, la expirarea acestui termen, potrivit dispozițiilor art. 70 alin. (2) și (4) din Legea nr. 192/2006.

Conform noilor dispoziții introduse de Legea nr. 115/2012, la închiderea medierii, mediatorul este obligat, potrivit art. 70 alin. (5) din Legea nr. 192/2006, să transmită organului judiciar fie „acordul de mediere și procesul-verbal de încheiere a medierii în original și în format electronic”, fie doar procesul-verbal de încheiere a medierii, în cazul în care părțile nu au ajuns la o înțelegere.

Se impune precizarea că sancțiunea inadmisibilității cererii de chemare în judecată, prevăzută de dispozițiile art. 2 [alin. (1²)] al Legii nr. 192/2006²², nu se aplică și în materia litigiilor penale ce intră sub incidența reglementărilor Legii nr. 192/2006, așa cum a fost modificată și completată, dispozițiile art. 60¹ alin. (1) lit. g) ale Legii nr. 192/2006 fiind excluse din sfera litigiilor prevăzută de art. 2 [alin. (1²)] al Legii nr. 192/2006.

4. Aspecte privitoare la implementarea modelului justiției restaurative în sistemele penale ale altor state europene

În cele ce urmează, vor fi prezentate anumite particularități ale justiției restaurative în patru sisteme penale străine, respectiv în sistemul penal francez, în sistemul penal italian, în sistemul penal spaniol și în sistemul penal german.

În Franța, justiția restaurativă, în materie penală, se realizează prin intermediul medierii și reparației, aplicabile atât infractorilor majori, cât și celor minori.

Sediul materiei este bogat, dispozițiile Codului de procedură penală (art. 41-1 pct. 5) fiind completate cu decrete, circulare departamentale, practici emise de Institutul Național de Asistență a Victimelor și Mediere²³.

Medierea este aplicabilă în cazul delictelor și crimelor de mică gravitate, pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoarea mai mică de o lună, în faza premergătoare punerii în mișcare a acțiunii penale.

---

²⁰ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 68 din 31 ianuarie 2013.

²¹ Publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 486 din 15 iulie 2010.

²² Potrivit dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 4/2013, sancțiunea inadmisibilității cererilor de chemare în judecată se va aplica numai proceselor începute după data de 1 august 2013.

²³ Institutul Național de Criminologie, *op. cit.*, p. 77.

Potrivit art. 41-1 pct. 5 C. pr. pen. fr., procurorul poate iniția, la cererea sau cu acordul victimei, o procedură de mediere între aceasta și făptuitor sau să apeleze la un mediator în acest sens (art. 41-1 pct. 5 C. pr. pen. fr.), cu scopul recunoașterii greșelii și reparării prejudiciului material de către făptuitor.

Medierea se poate realiza prin intermediul Caselor de justiție și de drept („Maison de Justice e de Droit”, prescurtate MJD), care depind direct de Parchet (așa-zisa medierea nedelegată) sau prin intermediul Asociațiilor pentru victime, care încheie un acord cu Parchetul competent (medierea delegată)²⁴.

Tot o formă de justiție restaurativă se realizează și prin măsura alternativă, cu caracter educativ, a reparației (art. 118 al Legii din ianuarie 1993), aplicabilă doar minorilor, la propunerea judecătorului, de către educatorii și mediatorii sectorului public din Protecția judiciară a tinerilor. Prin această măsură se urmărește responsabilizarea minorului în raport cu infracțiunea săvârșită²⁵. Măsura poate fi aplicată în orice stadiu al procesului penal, bucurându-se de controlul instanței de judecată²⁶.

Spre deosebire de sistemul penal francez, în cel italian nu există un cadru legislativ bine determinat, consacrat expres medierii penale, însă aceasta este posibilă atât în cazul făptuitorilor minori, cât și în cazul celor majori²⁷.

Și în sistemul penal italian, medierea reprezintă o alternativă în cazul infracțiunilor de o gravitate mai scăzută, în principiu.

Cele două instituții implicate în organizarea medierii penale sunt Oficiul de mediere pentru minori și instituția judecătorului de pace²⁸.

Mediatorul poate avea o pregătire profesională diversă, putând fi angajat al Ministerului Justiției sau al administrației locale²⁹.

În cazul adulților, competențele în materie penală ale judecătorului de pace sunt reglementate prin Decretul nr. 274/2000³⁰, prin acest act fiind acordată, pentru prima dată, o recunoaștere oficială a medierii și justiției restaurative.

Decretul prevede posibilitatea de a recurge la centre și structuri de mediere pentru situațiile ce decurg din acțiunile penale introduse la plângere prealabilă.

În ceea ce privește medierea penală în domeniul justiției minorilor, cadrul legal este reprezentat de Decretul Președintelui Republicii nr. 448/1988, care aprobă dispozițiile privitoare la procesele penale ale acuzaților minori și prevede alternative la pedeapsa închisorii (printre care și medierea penală), coroborat cu Liniile directoare elaborate de către Oficiul Central al Justiției pentru minori al Ministerului Justiției.

Medierea poate fi aplicată în toate fazele procesului penal.

Medierea penală pentru minori este văzută ca o activitate desfășurată de un terț neutru, cu scopul de a repara un conflict între două părți, de a repara prejudiciul victimei sau de a se reconcilia cu aceasta.

Ca urmare a medierii, pedeapsa poate fi diminuată sau condamnatului îi pot fi impuse

---

²⁴ *Idem*, p. 78.

²⁵ *Idem*, p. 79.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ A se consulta studiul întocmit de Ministerul Justiției italian, *Medierea și justiția restaurativă în sistemul penal italian*, 2000, disponibil pe internet, la adresa: www.giustizia.it.

²⁸ Institutul Național de Criminologie, *op. cit.*, p. 80.

²⁹ *Idem*, p. 81.

³⁰ Publicat în „Gazeta Oficială” nr. 234 din 10 octombrie 2000.

anumite obligații de a presta o activitate în favoarea victimei sau a comunității³¹.

În cazul Spaniei, medierea penală este reglementată atât pentru litigiile în care sunt implicați făptuitori majori, cât și pentru cele în care făptuitorii sunt minori, cu precizarea că sediul materiei este diferit.

În cazul făptuitorilor majori, sediul materiei este reprezentat de Codul penal spaniol, pe când, în cazul minorilor, dispozițiile în materie se regăsesc în Legea nr. 4/1992 care reglementează competențele și procedura judecării minorilor³², modificată prin Legea nr. 5/2000 care reglementează responsabilitatea penală a minorilor³³.

În legislația penală spaniolă, în cazul făptuitorilor minori, Legea nr. 4/1992 prevede două variante de justiție restaurativă. Prima variantă este cea clasică, în care atât victima, cât și făptuitorul doresc să participe la mediere și să parcurgă un program de conciliere, și cea de-a doua variantă vizează ipoteza în care victima nu dorește să participe la mediere, însă instanța poate lua, totuși, în considerare dorința inculpatului de a recurge la mediere. De această a doua variantă se pot bucura minorii cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani. Pe lângă implementarea rezultatului medierii propriu-zise, instanța poate dispune, dacă are acordul făptuitorului, prestarea de către acesta a unor servicii în folosul comunității.

Ca și în cazul celorlalte trei sisteme penale străine, sistemul de drept german cunoaște atât medierea penală pentru adulți (art. 46 C. pen. germ. și art. 153a C. pr. pen. germ.), cât și medierea penală pentru minori (Legea privind justiția juvenilă din 1953, cu modificările succesive).

Medierea penală a fost introdusă în legislația germană în 1994, fiind reglementată în art. 46 C. pen. germ.

Medierea penală prevăzută de Codul penal german este aplicabilă majorilor, adică făptuitorilor de peste 21 de ani și, în anumite situații, și celor de peste 18 ani, conform dispozițiilor art. 155 C. pr. pen. germ.

Potrivit dispozițiilor art. 46 C. pen. germ., instanța de judecată are posibilitatea de a diminua sau chiar înlătura pedeapsa, în cazul în care făptuitorul s-a implicat și a depus efortul de a ajunge la un acord cu victima și a reparat sau a încercat să repare parțial sau total consecințele faptei sale³⁴.

Pentru a beneficia de dispozițiile art. 46 C. pen. germ., este suficient ca făptuitorul să fi încercat în mod efectiv să ajungă la un acord cu victima, nefiind obligatorie nici încheierea acordului și nici măcar repararea prejudiciului, dacă făptuitorul nu are mijloacele necesare.

Conform dispozițiilor art. 153 C. pr. pen. germ., instanțele de judecată și parchetele trebuie să verifice, în fiecare stadiu al procedurii, dacă este posibilă realizarea unui acord între făptuitor și victimă, fiind necesar, în acest sens, consimțământul victimei.

În cazul minorilor, aplicabile sunt dispozițiile Legii privind justiția juvenilă din 1953, potrivit căreia medierea poate fi dispusă de către instanța de judecată ca parte a procedurii educaționale.

În general, medierile sunt organizate de către asociații independente care colaborează cu instanțele de judecată, dar pot fi organizate, în anumite landuri, și de către serviciile specializate ale tribunalelor, mediatorii fiind, în acest caz, funcționari ai serviciului de justiție³⁵.

---

³¹ Institutul Național de Criminologie, *Programe de justiție restaurativă în lumea contemporană, cit.*, p. 81.

³² Publicată în „Buletinul Oficial al Statului”, nr. 140 din 11 iunie 1992.

³³ Publicată în „Buletinul Oficial al Statului”, nr. 11 din 13 ianuarie 2000.

³⁴ Codul penal german poate fi consultat pe site-ul: www.gesetze-im-internet.de.

³⁵ Institutul Național de Criminologie, *Programe de justiție restaurativă în lumea contemporană, cit.*, p. 69.

5. Avantajele modelului justiției restaurative

Așa cum s-a subliniat și în diferitele Recomandări ale Consiliului Europei³⁶, termenul de „mediere” este suprapus de multe ori peste cel de „justiție restaurativă”, fiind utilizat *lato sensu*.

Avantajele medierii penale, în raport cu demersul procesual penal clasic, sunt multiple atât pentru victimă, cât și pentru infractor.

Medierea penală sau justiția restaurativă poate contribui la prevenirea recidivei tocmai din prisma refacerii legăturii dintre victimă și făptuitor. Conștientizarea consecințelor propriilor conduite, asumarea lor, regretarea lor, dorința de reparare a răului produs și șansa de implicare efectivă în remediarea situației sunt niște elemente-cheie în recuperarea și reintegrarea socială a unui infractor.

Un alt element important în aceeași direcție îl reprezintă evitarea încarcerării și a recunoscutelor sale efecte negative, de contaminare infracțională, am putea spune, asupra conduitei condamnaților.

Totodată, victimei i se oferă șansa de a participa activ la soluționarea unui conflict ce a lezato în mod direct, de a obține o satisfacție morală și chiar materială, de a se vindeca prin iertare.

Considerăm că prezentul context politic și normativ reprezintă un scenariu favorabil dezvoltării paradigmei justiției restaurative, care se impune cu atât mai mult, având în vedere dificultățile sistemului penal clasic privitoare la gestionarea reintegrării sociale a infractorilor și prevenirea recidivei.

Studiile asupra eficienței justiției restaurative relevă faptul că justiția restaurativă funcționează atât pentru făptuitor, cât și pentru victimă, deși se pare că victimele se bucură mai mult de efectele pozitive ale justiției restaurative decât făptuitorii³⁷.

Din cele expuse, reiese în mod clar că există anumite similitudini între modurile de implementare a conceptului de mediere, ca parte a justiției restaurative, la nivelul statelor membre abordate, dar există, totodată, deosebiri, întrucât fiecare stat are tradiția sa și un set de reguli procedurale penale specifice, care-l diferențiază în raport cu celelalte.

Deși este greu a se realiza armonizarea standardelor justiției restaurative la nivelul tuturor statelor membre ale Uniunii Europene, se încearcă, prin diverse metode, printre care și numeroase programe de cooperare și asistență, să fie dezvoltată încrederea reciprocă între state, să se promoveze cele mai bune practici pentru a se obține un climat de justiție sigur și modern.

---

³⁶ A se vedea Recomandarea nr. R(99)19 adoptată de Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei din 15 septembrie 1999 privind medierea în materie penală.

³⁷ J. Wachtel, *Restorative Justice: The Evidence-Report Draws Attention to RJ in the UK*, EFORUM, 16 mai 2007, p. 2, disponibil la adresa: www.iirp.edu.